

УДК 811.111:378.016]:37.013.322
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-40>

Катерина ГАЛАЦИН,
orcid.org/0000-0003-3297-8284
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) galatsyn.kateryna@gmail.com

Алла ФЕЩУК,
orcid.org/0000-0003-3683-099X
викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) feshchuk.alla@ill.kpi.ua

Ольга ЯРОШЕНКО,
orcid.org/0000-0002-8275-2227
викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) olha_yaroshenko@ukr.net

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Актуальність проблеми обумовлена викликами цивілізаційного суспільства, які ставлять перед закладами вищої технічної освіти підготовки фахівця, здатного навчатися впродовж життя, бути мобільним і постійно удосконалювати свої професійні компетентності загалом та англійську комунікативну компетентність зокрема. Це можливо за умови залучення здобувачів освіти до неформальної освіти.

Мета статті – визначити та обґрунтувати сутність, форми та методи неформальної освіти майбутніх інженерів у процесі формування англійської комунікативної компетентності. Для реалізації мети необхідним є вирішення таких завдань: 1) визначити сутність неформальної освіти здобувачів вищої технічної освіти; 2) виявити форми та методи неформальної освіти у процесі формування англійської комунікативної компетентності майбутніх інженерів. У процесі наукового пошуку використано **методи** аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, моделювання. Неформальну освіту майбутніх інженерів визначено як додатковий до формальної, неінституційний, нерегламентований вид освіти, що має на меті удосконалення англійської комунікативної компетентності; ґрунтується на рівні конкретних суб'єкт-суб'єктних відносин і орієнтований на професійне й особистісне самовдосконалення здобувачів вищої технічної освіти. У процесі наукового пошуку англійську комунікативну компетентність майбутніх інженерів визначено як здатність фахівців успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами професійної діяльності – носіями іноземної мови, задля постановки та вирішення професійних завдань у технічній сфері. Важливим на заняттях з англійської мови є формування мовної, лінгво-соціокультурної, навчально-стратегічної та професійної складових іноземної (англійської) комунікативної компетентності. Обґрунтовано принципи, форми та методи неформальної освіти в процесі вивчення освітнього компоненту «Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації».

Ключові слова: неформальна освіта, англійська комунікативна компетентність, майбутні інженери, освітній компонент, функції неформальної освіти, автентичні тексти, мотивація.

Kateryna HALATSYN,
orcid.org/0000-0003-3297-8284
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of English for Engineering № 2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) galatsyn.kateryna@gmail.com

Alla FESHCHUK,
orcid.org/0000-0003-3683-099X
Lecturer at the Department of English for Engineering № 2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) fam2012@ukr.net

Olha YAROSHENKO,
orcid.org/0000-0002-8275-2227
Lecturer at the Department of English for Engineering № 2
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) olha_yaroshenko@ukr.net

NON-FORMAL EDUCATION AS ONE OF THE FACTORS OF FORMATION OF ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS

The relevance of the problem is due to the challenges of civilized society, which put before institutions of higher technical education to train a specialist capable of lifelong learning, being mobile and constantly improving their professional competencies in general and English communicative competence in particular. This is possible, provided that students are involved in non-formal education.

The article aims to define and substantiate the essence, forms and methods of non-formal education of future engineers in forming English communicative competence. To achieve this goal is necessary to solve the following tasks: 1) to define the essence of non-formal education of applicants for higher technical education; 2) to identify the forms and methods of non-formal education in the process of forming English communicative competence of future engineers. The methods of analysis, synthesis, generalization, systematization, modelling, and conclusions were used in the scientific search process. Non-formal education of future engineers is defined as an addition to formal, non-institutional, unregulated education aimed at improving English communicative competence; based on the level of specific subject-subject relations and focused on professional and personal self-improvement of higher technical education students. In the process of scientific research, the English communicative competence of future engineers is defined as the ability of specialists to interact with other subjects of professional activity successfully – native speakers of a foreign language, in order to set and solve professional problems in the technical field. Forming linguistic, linguistic-sociocultural, educational-strategic and professional components of foreign language (English) communicative competence is essential in English classes. The principles, forms and methods of non-formal education in studying the educational component "Foreign Language for Business Communication" are substantiated.

Key words: non-formal education, English communicative competence, future engineers, educational component, functions of non-formal education, authentic texts, motivation.

Постановка проблеми. Виклики цивілізаційного суспільства ставлять перед закладами вищої технічної освіти підготовки фахівця, здатного навчатися впродовж життя, бути мобільним і постійно удосконалювати свої професійні компетентності. Це можливо за умови залучення здобувачів освіти до неформальної освіти, оскільки вона передбачає вдосконалення компетентностей задля задоволення особистісних та соціальних потреб, постійного самостійного оновлення компетенцій та особистих якостей; уможливіло успішно реалізовувати професійні функціональні обов'язки, вільно конкурувати на вітчизняному та зарубіжному ринках праці. Важливою у цьому контексті є англійська комунікативна компетент-

ність майбутніх інженерів. Адже, здатність фахівців успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами професійної діяльності – носіями іноземної мови, є необхідним задля постановки та конструктивного вирішення професійних завдань у технічній сфері (Галацін та ін., 2021).

Закон України «Про освіту» (ст.8) визначає право кожної особистості на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів (Про освіту, 2017). Тому важливою є проблема залучення студентів до неформальної освіти задля ефективності

формування їхньої англомовної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема неформальної освіти сьогодні є в полі зору Р. Бабушко, А. Гончарук, Н. Горук, Ю. Деркач, С. Зінченко, В. Левченко, Л. Лук'янової, Н. Павлік, Є. Савельєва, Д. Сидорова та ін. Методичні аспекти формування іншомовної комунікативної компетентності досліджені в працях А. Андрієнко, Н. Бориско, Г. Борецької, В. Гутник, Н. Жовтюк, О. Кравченко, Л. Нагорнюк та ін. Англомовну комунікативну компетентність та її формування у майбутніх фахівців вивчають Т. Пахомова, Ю. Семенчук і ін. Так, Н. Павлик аналізує методологічні аспекти організації неформальної освіти та розкриває її зміст, специфіку як додаткової системи формування професійної компетентності соціальних педагогів (Павлик, 2019: 4). Уже А. Баталова, О. Жихорська та Л. Лук'янова досліджують взаємозв'язки між формальною, неформальною та інформальною освітою, наголошуючи на їх конвергенції та взаємодоповнюваності, правовому врегулюванні можливостей цілісної освіти та навчання в Україні (Баталова, 2019: 167; Жихорська, 2014; Лук'янова, 2012). О. Жихорська акцентує увагу на виваженому й оптимальному поєднанні цих видів освіти задля формування та розвитку професійної компетентності фахівців (Жихорська, 2014: 196). Учена, зазначає, «... оскільки формальна освіта повинна відповідати п'яти основним вимогам (здійснюватися у спеціально призначених для навчання установах; мати систематизований характер, тобто забезпечувати оволодіння систематизованими знаннями, уміннями й навичками; характеризуватися цілеспрямованою діяльністю тих, хто навчається; здійснюватися спеціально підготовленим персоналом; завершуватися одержанням загальновизнаного документа про освіту), то неформальна освіта є додатковою, але доцільно організованою, проте не завершується наданням кваліфікації певного рівня (етапу, циклу) формальної освіти (Жихорська, 2014: 194).

Аналіз поглядів вище вказаних учених засвідчує наявність низки наукових розвідок з питань неформальної освіти. Проте відсутні дослідження, які розкривають вагомість неформальної освіти у формуванні англомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей.

Мета статті – визначити та обґрунтувати сутність, форми та методи неформальної освіти майбутніх інженерів у процесі формування англомовної комунікативної компетентності. Для реалізації мети необхідним є вирішення таких завдань:

1) визначити сутність неформальної освіти здобувачів вищої технічної освіти; 2) виявити форми та методи неформальної освіти у процесі формування англомовної комунікативної компетентності майбутніх інженерів.

У процесі наукового пошуку використано **методи** аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, моделювання.

Результати дослідження. У Законі України «Про освіту» неформальна освіта визначена як освіта, яка здобувається, зазвичай, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій (Про освіту, 2017). Результати навчання, здобуті шляхом неформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством (Про освіту, 2017).

Н. Павлик зазначає, що термін «неформальна освіта» (*non-formal education*) використовується для характеристики освітнього процесу, організованого поза межами традиційної (формальної, нормативної) освітньої системи й призначений для задоволення пізнавальних потреб певної групи людей (Павлик, 2019: 127); процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ і державних інституцій. Авторка зазначає, що неформальна освіта є мінлива, складна система педагогічних дій, ... «проростає у щілинах» формальної освітньої системи, заповнює та доповнює її відповідно до потреб тих, хто навчається; гнучко реагує на зміну зовнішніх умов, пропонуючи новітні освітні послуги (Павлик, 2019: 60); позбавлена жорстких правил і регламентів, орієнтується на конкретні освітні запити різних соціальних, професійних, демографічних груп населення. Це неорганізоване навчання, немає жодного з параметрів, притаманних формальному навчанню; здійснюється поза межами навчальних програм або навчальних закладів; це програми і курси, завершення яких не обов'язково супроводжується отриманням сертифіката; це аматорські заняття, захоплення в певній галузі науки або мистецтва, спрямовані на розширення світогляду; охоплює широкий діапазон соціальних та етнічних цінностей (права людини, толерантність, забезпечення миру, солідарність й соціальна справедливість, діалог поколінь, гендерна рівність, демократичне громадянство й міжкультурне вивчення) (Павлик, 2019: 128).

На думку Є. Савельєва, неформальна освіта пропонує більш гнучкий підхід до освітнього процесу, забезпечуючи активну участь тих, хто навчається, у формуванні навчальних програм (Савельєв, 2021: 230).

Оскільки, результативність професійної підготовки майбутніх інженерів базується на доповненні змісту цієї підготовки неформальною освітою, то враховуючи погляди науковців констатуємо, що неформальна освіта майбутніх інженерів є додатковим до формальної, неінституційним, нерегламентованим видом освіти, що має на меті удосконалення інтегральної (О. Бартків, Є. Дурманенко визначають інтегральну компетентність як здатність здобувачів освіти реалізовувати комплексні спеціалізовані завдання за фахом (Бартків, Дурманенко, 2022)) загалом та англомовної комунікативної компетентності зокрема; ґрунтується на рівні конкретних суб'єкт-суб'єктних відносин і орієнтований на професійне й особистісне самодосконалення здобувачів вищої технічної освіти.

У процесі наукового пошуку англомовну комунікативну компетентність майбутніх інженерів визначаємо як здатність фахівців успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами професійної діяльності – носіями іноземної мови, задля постановки та вирішення професійних завдань у технічній сфері. Важливим на заняттях з англійської мови є формування мовної, лінгво-соціокультурної, навчально-стратегічної та професійної складових цієї компетентності (Галацин та ін., 2021).

У процесі формування англомовної комунікативної компетентності в майбутніх інженерів значну увагу відводимо неформальній освіті. Можливі форми неформальної освіти прописані у силабусі освітнього компонента (далі ОК) «Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації» (Галацин, 2021). Відповідно до «Положення про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті», за заявою студентів предметна комісія може визнати результати навчання здобуті у неформальній освіті в обсязі, що не перевищує 10% від загального обсягу освітньої програми здобувача, але, як правило, не більше 6 кредитів в межах навчального року. Результати зараховуються/незараховуються відповідно до процедури валідації результатів навчання, отриманих у неформальній/інформальній освіті (Положення про визнання, 2020).

У процесі вивчення ОК «Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації» майбутніми інженерами неформальна освіта виконує дві базові функції – соціальну (зміна соціального

статусу шляхом набуття додаткових компетенцій) та особистісну (самореалізація молоді шляхом задоволення актуальних потреб, інтересів та створення простору для активності). Ці функції можуть бути подрібнені залежно від цілей організації неформальної освіти студентів, наукової сфери їхніх досліджень, особистісних інтересів на інтегративну, профадаптаційну, навчальну, громадянську, культурну, соціологічну, аксіологічну, корекційну та ін. (Павлик, 2019: 103).

Так, у професійній англомовній підготовці майбутніх інженерів навчальна та аксіологічна функція базується на значимості неформальної освіти для ефективного оволодіння іноземною мовою як необхідною умовою і важливою цінністю професійного вдосконалення фахівця. Інтегративна й профадаптаційна функція – забезпечують повноцінне виконання здобувачами вищої технічної освіти вимог майбутньої професійної діяльності на підприємствах авіабудівної, машинобудівної, електронної, авіакосмічної, сільськогосподарської галузей, залізничних перевезень, інших галузях важкої і легкої промисловості.

Уже соціологічна, громадянська та культурологічна функції неформальної освіти фахівців, професійна діяльність яких спрямована на створення передових інженерних технологій, конструювання, здійснення обробки інформації та організаційно-технічного управління, реалізація міжнародної патентно-ліцензійної діяльності, передбачає визнання культури й досягнень українського інженерного профілю, його ролі у структурі інженерії цивілізованих країн світу тощо.

У процесі вивчення ОК обов'язково враховуємо основні принципи неформальної освіти:

– *учитися в дії* – отримання англомовних компетентностей, виконуючи практичну діяльність фахівців технічного профілю (ведення перемовин, налагодження взаємодії з фахівцями закордонних фірм, організацій і ін.). Цей принцип реалізується участь в рольових іграх, у груповій роботі з обговорення дискусійних питань, ситуацій професійної діяльності та ін.);

– *учитися взаємодіяти* – передбачає формування *soft skills*, навчання роботі в команді та спонукання до співпраці з оточенням;

– *учитися вчитися* – отримання навичок пошуку та обробки автентичної інформації, а також умінь аналізувати свій досвід та здобувати з нього живі знання (Марчук, 2020: 131).

На наше переконання, неформальна освіта буде ефективною, якщо вона внутрішньо вмотивована особистістю, добровільна, особистісно-зорієнтована. Тому, в процесі вивчення ОК дотримуємося

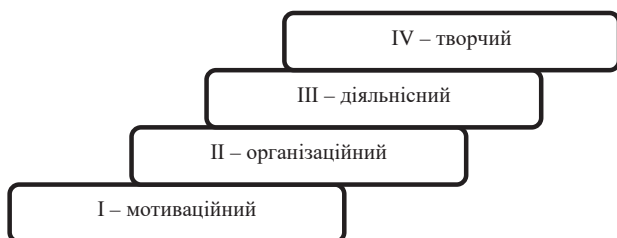
також принципів добровільності, активності, співучасті, діалогічності, самоорганізованості.

Оскільки, неформальна освіта розглядається як SOFT-system (гнучке/живе новоутворення), що наповнює формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для розвитку окремих компетенцій (Павлик, 2019: 292), то в процесі вивчення ОК підтримуємо ідеї Н. Павлик і констатуємо, що неформальна освіта – процес додаткового відкритого добровільного навчання в сфері англomовного спілкування майбутніх інженерів, сприяє ефективному формуванню їхньої англomовної комунікативної компетентності.

Основними організаційними формами неформальної освіти науковці (О. Жихорська, Н. Павлик та ін.) визначають стажування, спеціалізовані конференції, семінари, тренінги, курси, майстер-класи, круглі столи, відеолекторії, створення та послугоування мережевими бібліотеками, Інтернет-сервісами та цифровими ресурсами, секції, волонтерська діяльність, культурні ініціативи, участь у громадських рухах та організаціях, дистанційне навчання тощо). Визначені форми неформальної освіти насичуються інтерактивними методами: дискусії, кейс-навчання, моделювання проблемних ситуацій, портфоліо, читання, ігри, інноваційні освітні технології (open-space/відкритий простір, майстерня майбутнього, world-safe/всесвітнє кафе, peer-education/рівний навчає рівного і т.д.) (Жихорська, 2014; Павлик, 2019).

У силабусі освітнього компонента ««Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації» (Галацин, 2021) прописуємо можливі форми неформального навчання майбутніх інженерів: професійні (онлайн/офлайн) курси/тренінги, професійні стажування, громадська освіта (участь у роботі громад, волонтерів, громадських організацій, спортивних команд, виборчих кампаній, ЗМІ тощо).

У процесі неформальної освіти, дотримуємося основних етапів навчально-пізнавальної діяльності студентів (рис. 1).

Рис. 1. Етапи навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі неформальної освіти

Як засвідчує аналіз рис. 1, першим і необхідним етапом організації неформальної освіти студентів

у процесі формування англomовної комунікативної підготовки є мотиваційний, спрямований на мотивацію молоді до неформальної освіти, наголошуючи на зарахуванні її результатів, відповідно до Положення (Про освіту, 2017). Умотивованості до систематичного оволодіння лінгво-соціокультурною, мовною, навчально-стратегічно та професійною компетенціями в процесі неформальної освіти сприяло використання ігрових технік, оскільки, за ігрової організації навчання можна зацікавити молодь освітнім процесом, вмотивувати її до оволодіння англійською мовою, отримати постійний зворотній зв'язок студентів з їхньою поведінкою, досягати різних організаційних цілей: заохочення до вивчення іноземної мови, формування навичок time-менеджменту, stress-менеджменту тощо (Галацин та ін., 2021). Уже організаційний етап передбачає проектування змісту, форм та методів організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Діяльнісний етап має на меті реалізацію майбутніми інженерами власно вибраних форм та методів неформальної освіти з ОК й використання отриманих компетенцій у навчанні, професійній діяльності, у житті. Творчий – передбачає пошук форм освіти впродовж життя.

У контексті цього наголошуємо студентам на дотриманні таких критеріїв відбору автентичного матеріалу: типовості (покликаний забезпечити відбір текстів, що відображають найбільш актуальні факти сучасної дійсності країни, мова якої вивчається, і створює більш точне уявлення про цю країну; критерій лексико-фразеологічної автентичності (відбір лексики та фразеології відіграє важливу роль у досягненні автентичності висловлювання). Систематичне використання неадаптованих оригінальних матеріалів у неформальній освіті з вивчення англійської мови підвищує мотивацію, робить ставлення до занять відповідальним і зацікавленим (Галацин та ін., 2021); підготувати есе за запропонованими питаннями, брати участь в реалізації ідей open-space (Вільного простору). Інструментами реалізації неформальної освіти є створення фахових фокус-груп англійською мовою, peer-education, реалізація проекту «Соціальний фотопроєкт» «Сучасна реальність», «Інженерне кафе» та ін. Спільною основою вказаних інструментів є їх увага до спілкування майбутніх інженерів як обміні досвідом, ідеями, баченнями, рефлексіями, цінностями і ін.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, неформальна освіта має значний потенціал для забезпечення базових потреб особистості в самовдосконаленні, саморозвитку

та формуванні англомовної комунікативної компетентності. Неформальна освіта здатна створити умови для оволодіння майбутніми інженерами досвіду професійної технічної діяльності, тим самим доповнюючи знання й уміння, набуті ними у процесі формального навчання. У ході вивчення практикуму з англійської мови мотивуємо студентів до неформальної освіти, використовуючи різні форми і методи пізнавальної діяльності молоді (тренінги, курси, вебінари, написання тез/

есе, участь у конференціях, співпраця з підприємствами і установами, як базами практики та ін.). У процесі неформальної освіти враховуємо бажання та ініціативність здобувачів освіти.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд проблеми. Подальшого вивчення потребують питання розробки формування англомовної комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі інформальної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартків О. С., Дурманенко Є. А. Інтегральна компетентність як базова у підготовці майбутнього вихователя. *Науковий журнал «Acta Paedagogica Volynienses»*. 2022. № 1. С. 18–25.
2. Баталова А. Б. Взаємозв'язок між формальною, неформальною та інформальною освітою при підготовці фахівців. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Суми, 5-6 грудня 2019 р. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2019. Ч. 2. С. 166–167.
3. Галацин К.О. Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації. Робоча програма навчальної дисципліни (силабус). Ухвалено кафедрою англійської мови технічного спрямування №2 (протокол № 13 від 25.06.2021 р.). Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 7 від 13.05.2021 р.). URL: <https://kamts2.kpi.ua/ustanovchi-materiali-prohramy-rso-tozhch-6/> (дата звернення: 20.10.2022).
4. Галацин К. О., Фещук А. М., Ярошенко О. Л. Педагогічні умови ефективного формування англомовної комунікативної компетентності майбутніх інженерів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 44(1). С. 254–260.
5. Жихорська О. В. Сутність інтеграції видів освіти у підготовці навчально-допоміжного персоналу ВНЗ. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 4 (25). С. 194–198.
6. Лук'янова Л. Б. Неформальна освіта дорослих як невід'ємна складова освіти впродовж життя. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, (1/214). 2012. С.94–99.
7. Марчук А. В. Андрагогіка : навч. посібн. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 300 с.
8. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Житомир, 2019. 515 с.
9. Положення про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті. URL: <https://kpi.ua/informal-education>. (дата звернення: 23.10.2022).
10. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 25.10.2022).
11. Савельєв Є. В. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 1(61). 2021. С. 228–232.

REFERENCES

1. Bartkiv O. S., Durmanenko Ye. A. Integralna kompetentnist yak bazova u pidhotovtsi maibutnoho vykhovatelja [Integral competence as basic in the training of a future educator]. *Scientific journal «Acta Paedagogica Volynienses»*. 2022. № 1. S. 18–25 [in Ukrainian].
2. Batalova A. B. Vzaemozv'язok mizh formalnoiu, neformalnoiu ta informalnoiu osvitoiu pry pidhotovtsi fakhivtsiv [The relationship between formal, informal education in the training of specialists]. *Naukova diialnist yak shliakh formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnoho fakhivtsia: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. m. Sumy, 5-6 hrudnia 2019 r.* Sumy : SumDPU im. A.S. Makarenka, 2019. Ch. 2. S. 166–167 [in Ukrainian].
3. Halatsyn K.O. Praktychnyi kurs inozemnoi movy dlja dilovoi komunikatsii. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny (sylabus) [Foreign language for business communication. The working program of the discipline (Syllabus)]. Ukhvaleno kafedroiu anhliiskoi movy tekhnichnoho spriamuvannia №2 (protokol № 13 vid 25.06.2021 r.). Pohodzheno Metodychnoiu komisiieiu fakultetu (protokol № 7 vid 13.05.2021 r.). URL: <https://kamts2.kpi.ua/ustanovchi-materialy-prohramy-rso-tozhch-6/>. [in Ukrainian].
4. Halatsyn K. O., Feshchuk A. M., Yaroshenko O. L. Pedahohichni umovy efektyvnoho formuvannia anhlovnoyi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv [Pedagogical conditions for effective formation of English language communicative competence of future engineers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2021. Vyp. 44(1). S. 254–260 [in Ukrainian].
5. Zhykhorska O. V. Sutnist intehtratsii vydiv osvity u pidhotovtsi navchalno-dopomizhnoho personalu VNZ [The essence of integration of types of education in the training of educational and auxiliary personnel of universities]. *Aktualni problemy sotsiologhii, psykholohii, pedahohiky*. 2014. № 4 (25). S. 194–198 [in Ukrainian].
6. Lukianova L. B. Neformalna osvita doroslykh yak nevidiemna skladova osvity vprodovzh zhyttia [Informal adult education as an integral part of life-long learning]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria «Pedahohichni nauky»*, (1/214). 2012. S.94–99 [in Ukrainian].
7. Marchuk A. V. Andrahohika : navch. posibn. [Andragogica : guidelines]. Lviv : LvDUVS, 2020. 300 s. [in Ukrainian].

-
8. Pavlyk N. P. Teoriia i praktyka orhanizatsii neformalnoi osvity maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v Ukraini [Theory and practice of organizing informal education of future social educators in Ukraine] dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05. Zhytomyr, 2019. 515 s. [in Ukrainian].
9. Polozhennia pro vyznannia v KPI im. Ihoria Sikorskoho rezultativ navchannia, nabutykh u neformalnii/informalnii osviti [Regulations on recognition of learning outcomes acquired in informal education at Igor Sikorsky KPI]. URL: <https://kpi.ua/informal-education>. (data zvernennia: 23.10.2022). [in Ukrainian].
10. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145- VIII: [On Education: Law of Ukraine dated 05.09.2017 № 2145- VIII:]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (data zvernennia: 25.10.2022) [in Ukrainian].
11. Saveliev Ye. V. Neformalna osvita yak instrument rozvytku dodatkovykh mozhlyvostei molodi [Informal education as a tool for developing additional opportunities of youth]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. №1(61). 2021. S. 228–232 [in Ukrainian].